

De geldzak en de bedelzak

Wim van Hest en Willem van Heijst*

*De grashalm is dezer grote wereld waardig
waar hij groeit.*

(R. Tagore)

De geldzak en de bedelzak hangen nooit honderd jaar aan dezelfde deur, zo luidt een oude volksspreuk; armoede en rijkdom wisselen elkaar voortdurend af. Wie de geschiedenis van een familie over een langere periode nagaat, zal inderdaad die steeds terugkerende slingerbeweging ontdekken: na een tijd van vooruitgang volgt een periode van neergang; een periode van tegenslagen en terugval wordt gevolgd door een nieuwe opbloei.

De Tilburgse familie Van Heijst/Van Hest vormt hierop geen uitzondering. In deze bijdrage valt te lezen hoe men soms datgene wat dank zij harde arbeid en taai doorzettingsvermogen werd opgebouwd, in een volgende periode weer verloren zag gaan. Maar steeds weer zijn er familieleden die stapje voor stapje uit zo'n donker dal omhoog weten te klimmen, een nieuwe start maken, om na enkele jaren weer te worden teruggeslagen door oorlogen, epidemieën, faillissementen...

Vreemdeling, Waar kom je vandaan? Hoe heet je? Wat doe je? Waar ga je naar toe?

Vier vragen die steeds weer terugkomen, in woord maar zeker ook in gedachte. Vragen die in de tijd die wij Middeleeuwen noemen, vaak letterlijk van levensbelang waren. Het was een tijd vol van primitieve angsten, argwaan uit lijfsbehoud, voorzichtigheid uit overlevering.

En zo wandelt er vanuit de dertiende eeuw iemand ons twintigste-eeuwse blikveld binnen die uit Heijst komt, boer is en Goyaert heet, of Jan of Pauwels of Aert.... Tenminste, dat vermoeden we, zoals we op deze bladzijden veel moeten vermoeden, doorgewoont raden omdat er geen rechtstreekse bron is.

Die bron is er wel in 1340 als er in het cijnsregister van de hertog van Brabant — dit is een lijst van belastingbetalers — voor het eerst de naam 'van Heijst' verschijnt. De veertiende-eeuwse 'belastinginspecteur' Tielman van Son vermeldt dan onder Oisterwijk (ook wel Oost Tilburg genoemd) dat Pauwels van Heijst 3½ schelling moet betalen. En onder West Tilburg (het huidige Tilburg) wordt de St. Stevenscijs betaald door 'Heylwig, relicta Arnoldi de Heijst et liberi eius'.

Misschien waren Pauwels en Aert broers.

Allebei hebben ze een zoon die Goyaert heet en dan zou het niet zo gek zijn als de grootvader ook de naam Goyaert droeg. Zeker weten we het niet, maar.... afijn laten we het nu maar aannemen: hij komt uit Heijst en we noemen hem Goyaert.

Wat kan onze voorvaderlijke landverhuizer bezield hebben? Was hij een 'laat', een onvrije? Dan zal Goyaert zeker naar Den Bosch zijn gevlucht. Na een jaar en een dag niet te zijn opgeëist door zijn heer, werd hij poorter, ingezetene van de stad, en vrij man. Of, zoals het Privilegium Trinitatis uit 1330 zo mooi zegt: 'Nadien dat een man es worden porter in de stadt van den Bosch, sone sal hi niet sculdech sijn iemans eijghen te wesen, mer hi sal na die rechte der stadt vriheit ghebruken'. In de Bossche Protocolen — dit zijn de boe-

ken waarin vanaf 1367 allerlei transacties in de Meierij zijn vastgelegd — komen rond 1370 enkele Van Heijsten voor die in Den Bosch wonen. Pauwels bijvoorbeeld, getrouwd met Elisabeth, dochter van Peter van Mondewijc, die men ook wel Plaetmaecker noemde, omdat hij smid was.

En dat Pauwels een waardige schoonzoon wordt, blijkt een tiental jaren later als er achter zijn naam ook het beroep Smidt verschijnt. Wie weet heeft Pauwels meegewerkt aan de wereldberoemde faam van het Bossche smeedwerk uit die tijd. Na het laken waren de messen en spijkers namelijk het tweede uitvoerprodukt van Den Bosch. Een mes heette in Spanje een Belduque! Kun je na gaan!

En we dromen verder over stamvader Goyaert. Heeft hij zijn kans gegrepen onder de regering van hertog Jan I? Al was de prins-

**) De beide auteurs zijn al vele jaren bezig met het na-
zoeken van de geschiedenis van de familie Van
Heijst/Van Hest.*

*In diverse archieven — en vooral in het Tilburgse Ge-
meentearchief — vonden zij zoveel interessante feiten
over deze familie dat het erg moeilijk was tot een to-
taaloverzicht te komen.*

*In 1986 schreef het Algemeen Nederlands Verbond
een prijsvraag uit over families uit Noord-Nederland
met een naam die wees op een Zuid-Nederlandse her-
komst. Dit werd de aanleiding om bovenstaand ver-
haal op papier te zetten. Dat met dit artikel de eerste
prijs werd gewonnen, was een leuke bijkomstigheid,
maar niet het hoofddoel van de auteurs.*

bisschop van Luik heer van Heijst en Mechelen, toch kan de aantrekkingskracht van de hertog wel eens zo groot zijn geweest dat onze Goyaert zijn steentje heeft 'meegevochten' in de expansiepolitiek van de Brabantse hertogen; in 1288 in Woeringen bijvoorbeeld. Vast staat dat Jan van Heelu melding maakt van een verblijf van het hertogelijk leger in 1282 in Oisterwijk. Misschien heeft Goyaert zo wel zijn vrijheid en bezit verdiend. Trouwens, de bisschoppen van Luik kunnen ook een duit in het voorouderlijk reiszakje gedaan hebben. In de hele Meierij hadden ze een dikke kerkelijke vinger, en waarschijnlijk ook nog wel een iets minder dik wereldlijk vingertje, in de pap.

Feit is dat in de beginjaren van de veertiende eeuw naast de familie Van Heijst ook de naam Van Mechelen in het Tilburgse voorkomt. Wie weet wat er gebeurd is om die uit Heijst en Mechelen naar Tilburg te krijgen. Terug naar de droom om vandaaruit de werkelijkheid te bereiken. We stellen vast dat het Bossche poorterverhaal over Goyaert koffiedikgenealogie is. Maar toch... Het zou kunnen verklaren waarom er tijdens de veertiende eeuw Van Heijsten vermeld worden in Oirschot, Tilburg, Udenhout, Alphen en Riel en 's-Hertogenbosch. De ambachtslieden en handelaren uit Den Bosch maakten veel winst. Deze winst werd hoofdzakelijk in onroerend goed belegd. Bewijzen daarvan zijn gevonden tot in de verste uithoeken van de Meierij.

Ja, zo zou het begonnen kunnen zijn: vader Goyaert die als onvrije zijn fortuin zocht in de afgelegen streken van het Brabantse hertogdom, Heijst ontvluchtte en in de jonge, dynamische stad 's-Hertogenbosch een bestaan opbouwde dat genoeg opbracht om

zijn kinderen die onafhankelijkheid te geven waar hij zelf zo voor had moeten vechten.

't mud rogge

Pauwels van Heijst is de eerste die, voor zover wij weten, zwart op wit vereeuwigd wordt voor het nageslacht.

Hij moest belasting betalen en was daarmee een van de 7500 'cijnsplichtigen' in de Meierij. Dat betekent dat hij zeker tot de draagkrachtige personen moet hebben behoord. Het bezit van Pauwels zal een landbouwbedrijf zijn geweest. Hij en die enkele duizenden 'draagkrachtigen' hadden hard te ploeteren in de Brabantse bodem. In de elfde eeuw beschreef een monnik uit St. Truiden het noordelijke deel van de gouw Toxandrië als volgt:

'De Kempen bestaat uit uitgestrekte vlakten, verschroeid door de hitte van de zon en ongeschikt om ten nutte van de mens gebruikt te worden; het zit er vol hollen van rovers, vandaaruit deze, in hun verreikende blik door niets in Gods schepping gehinderd, gemakkelijk de reizigers kunnen overvallen' (vert. M. Spierings).

En dat landschap, nog niet gehinderd door de zegeningen van de moderne landbouwindustrieën, zal na een paar schamele honderd jaren zeker niet ingrijpend veranderd zijn. Restanten van dat landschap zijn nog sporadisch terug te vinden, hoewel daar wel een flinke portie fantasie bij nodig is. Het Kwartier van Oisterwijk heeft in onze tijd nog enkele hoekjes waar men de geesten van Pauwels, Goyaert, Aert en hoe al die primitieve bijgelovige sappelaars ook mogen heten, ziet sprokkelen, die hei afgraven voor mest, schielijk hun weg zoekend, want bijgeloof was er alom, meestal te voet of met de ossenwagen, want een os at slechts half zo veel als een paard.

De gemeyntheit, dat wil zeggen de gemeenschappelijke gronden die door iedereen gebruikt werden om vooral schapen te laten grazen, was overal. De akkers van Pauwels en zijn tijdgenoten lager ermiddenin en waren op een primitieve manier afgescheiden met lage zandwallen. Dit diende om de wind en loslopend vee tegen te houden. Pauwels moest erg zuinig zijn op zijn zaaigoed. Elk zaadje leverde slechts 3 à 4 nieuwe zaadjes op, dat wil zeggen ongeveer 4 à 5 mud per ha. Een gemiddelde hoeve besloeg zo'n zestien ha, waarvan steeds een groot gedeelte braak lag. Reken dan maar uit: ongeveer vijftig mud opbrengst per jaar, voornamelijk rogge, rogge die gebruikt werd voor het dagelijkse brood, voor de pap en voor de belasting. Daarnaast werd er ook nog haver, gerst en hop verbouwd. De haver was voor het vee en

Afb. 1 Kaart uit 1591 van het voormalige hertogdom Brabant, met Mechelen rechtsboven in cartouche en Tilburg en Den Bosch middenlinks. Uitgave van Ortelius 1606 (coll. Gemeentearchief Tilburg).

Afb. 2 Zestiende-eeuwse gravure van Pieter Brueghel de Oude (omstr. 1525-1569). Op het vaandel rechts de tekst: 'laet die Boeren haer kermis houden'.

de gerst en hop waren voor de bierbrouwerijen.

En als rechtgeaard middeleeuwer zal Pauwels menige kruik geleegd hebben. Het bierverbruik was namelijk veertigmaal hoger dan nu! Wat wil je als alle voedsel dat kon bederven royaal werd gezouten.

En zo kan dat verhaal over Pauwels minutieus verteld worden. Archeologie, moderne statistiek en systematisch bronnenonderzoek hebben de wetenschappelijke bouwstenen geleverd.

Voor ons, twintigste-eeuwse beeldverslaafden, kunnen de schilderijen van Pieter Bruegel ('de boeren Bruegel') meer vertellen over de landsaard van het Brabantse boerenfolk dan menige zwaarwichtige studie. In de afbeeldingen van deze kempenaar zien we Goy-aert, Pauwels en verder voorgeslacht meedoen in het gewoel van het boerenfolk. Vaak geteisterd, vertrappt, maar steeds weer voldoende spankracht tonend om uiteindelijk dat mud rogge belasting op te kunnen brengen.

Ook de linde verliest haar bloesem...

Willem van Heijst, kleinzoon van Pauwels, mag dan geen voorouder in rechtstreekse lijn zijn, hij is interessant genoeg om in onze genealogische schijnwerper geplaatst te worden.

Op 4 november 1390 koopt hij een hoeve in Westilborch. 't Guet terlijnde, zoals die boerderij heet, koopt hij van de dochters van Wouter van den Amervoort. Dat wil zeggen dat hun echtgenoten de koop afsloten. De 'handelingsbekwaamheid' van vrouwen is

immers nog geen eeuw oud.

Willem is echter niet de enige eigenaar. Zijn drie broers bezitten ieder een vierde deel van de hoeve. Tussen 1390 en 1410 komt Willem ook in het bezit van de delen van zijn broers. Tot zover boert Willem van Heijst uitstekend. Dan echter moet Willem problemen hebben gekregen. Zo naarstig als hij al het onroerende goed naar zich toetrekt, zo snel is dit tijdelijke bezit weer verkocht.

In 1412 verkoopt hij 't guet terlijnde' aan de Bossche geldschieder Gerit Scilder. En in 1414 verkoopt Willem aan diezelfde Gerit Scilder al zijn beesten en kleinvee of 'varende goed'. En dan verdwijnt Willem uit de geschiedenis. Het goed Terlijnden komt echter nog tot in onze tijd terug. In Tilburg is een school Terlijnden, de bibliotheek in die buurt heet 'Lyndacker' en een straatnaam daar heet 'Oude Lind'.

Was Willem failliet? Aan het einde van zijn leven? Vertrok hij misschien naar onbekende streken?

We vinden geen nakomelingen van hem en zijn vrouw Lijsbeth.

Misschien *braadde hij de harinck om den roge oft kuyt* (verkwistte hij zijn goed) of *treckte hi omt lanxte* (trachtte hij iets in zijn voordeel te bedisselen).

De Vlaamse spreekwoorden, uitgebeeld door Pieter Bruegel, geven het antwoord op de perikelen van Willem:

Wie weet waeromme de ganzen bervoets gaen?

Hier-om en daer-om gaen de ganzen baer-voets.

Ofwel: Alles heeft zijn reden, ook voor Willem!

Spitten en spinnen

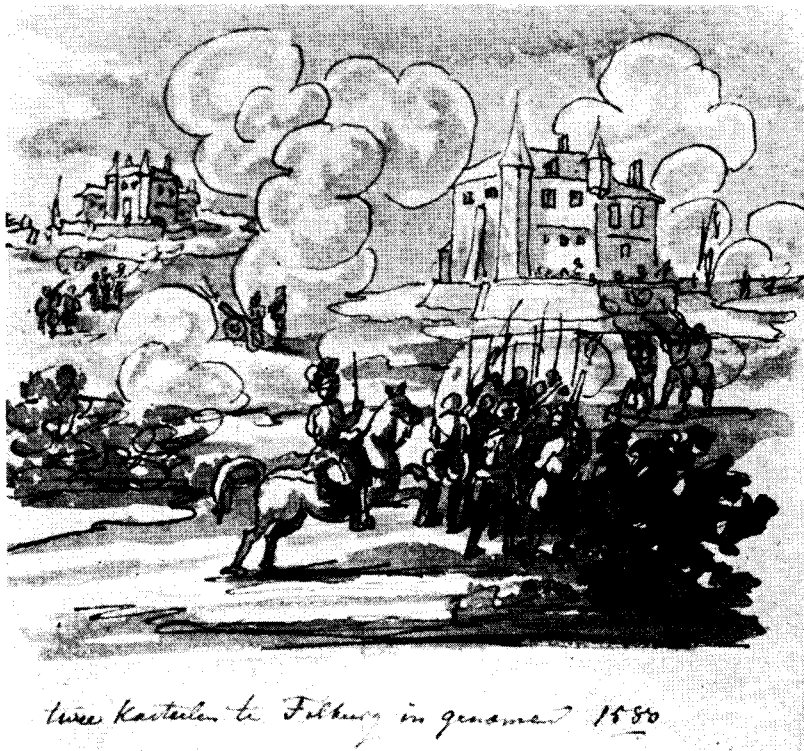
Met het verlies van Terlinden zijn we onze Willem dan wel uit het zicht verloren, in 1433 echter koopt zijn verre neef Daneel Jans van Heijst een huis aan de Hoirenvoyt, evenals Terlinden gelegen in het noorden van Tilburg.

In 1452 huurt hij, samen met drie anderen, voor een periode van drie jaar een windmolen van Vrouwe Margriet, de weduwe van Jan van Berlaer, heer van Helmond. Daneel is echter niet als molenaar verdergegaan; wel wordt hij in 1467 vermeld als eigenaar van 'die hoeve ter Hoirenvoyt'. Dit geeft reden te veronderstellen dat hij het boerenbedrijf uitoefende, zwoegend in bange afhankelijkheid van de grillen van moeder natuur, van tijd tot tijd geplaagd door misoogsten, epidemieën, oorlogsdreiging en economische crises. Het moeten stugge volhouders zijn geweest, die oudste Van Heijsten, en vele generaties later — zelfs tot in onze eeuw toe — vinden we nog altijd boeren onder Daneels nakomelingen.

In het vijftiende- en zestiende-eeuwse Tilburg waren nog vele woeste gronden aanwezig, grotendeels bestaande uit hei die afgegraasd werd door talrijke schapen. Rond 1530 komen we dan ook in de Tilburgse schepenprotocollen erg vaak vermeldingen tegen van schaapskooien.

Het spinnen en weven van de wol geschiedde niet langer voor eigen gebruik maar groeide stilaan uit tot een echte huisnijverheid. Net als de meeste Tilburgers combineerden verschillende leden van de familie Van Heijst ge-

Afb. 3 De Staatse troepen belegeren twee door de Spanjaarden bezette kastelen te Tilburg (Broekhoven en Hasselt). Deze tekening dateert uit de vorige eeuw en is van M.J. Wegenaar (KUB Tilburg, Brabantica Collectie).

twee kastelen te Tilburg in 1580

neraties lang hun boerenbedrijf met het thuisweven. Enkele Van Heijsten werden in de tweede helft van de zestiende eeuw ook actief in de lakenhandel. Zo was Adriaan Cornelis van Heijst lakenkoopman in Tilburg; zijn broer Peter was 'lakencremer' in Breda. Door het handeldrijven kwamen onze familieleden wat ruimer in hun geldelijke middelen te zitten en begonnen ze ook meer invloed te krijgen. Een broer van bovengenoemde Adriaan en Peter, Jan Cornelis van Heijst, was in 1580 en 1594 'Borchmeester' en tussen 1588 en 1593 was hij 'H. Geestmeester' (armenmeester). Zijn dochter trouwde met de schout; In het tegenwoordige Tilburg zouden ze zeggen: 'Staan trouwt staan'.

Met de tachtigjarige oorlog brak een lange periode vol onzekerheid aan. Enerzijds gaf de ligging van Tilburg in het grensgebied tussen de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden aanleiding tot een levendige smokkelhandel; anderzijds had het oorlogsgebeuren ook zijn schaduwkanten: inkwartiering van vreemde troepen, strooptochten, brandschatting en plundering, verplichte leveranties van voedsel, vee of goederen en daarbij hoge afkoopsommen om het militair gespuis uit de buurt te houden. In 1580 wordt Adriaan Daniels van Heijst met een aantal burens door de Spaanse troepen van Haultepenne gevangen genomen, beschuldigd van moord op twee soldaten. Bij een verhoor te Oisterwijk 'worpen hem di souldaten vanden solder door een cruyscazijn opte strate so dat hij vanden vall den hals brack'.

Als in 1629 Den Bosch valt, komt ook Tilburg onder de invloed van het Noorden. Bij de Vrede van Munster in 1648 krijgt de nieuwe toestand zijn definitieve beslag: Tilburg gaat nu deel uitmaken van Staatsbrabant, een generaliteitsland waar de 'Hoog Mogende Heren' uit Holland het gezag uitoefenen. De kerk van Tilburg gaat over in protestantse handen en de bevolking trekt om haar godsdienstoefeningen te houden naar de Spaanse Nederlanden: er wordt een grenskerk gebouwd te Steenvoort, onder Poppel, een gebied dat in onze tijd Nieuwkerk heet.

In deze 'troebele tijden' verlaten verschillende familieleden Tilburg. Soms is dat om godsdienstige redenen, zoals hij Floris van Heijst, een pater kapucijn die in Diest verbleef en mogelijk ook gardiaan was van het klooster te Herentals.

Marie van Heijst, de dochter van zijn broer Peter, wordt begin in Turnhout.

En in 1628 schrijft Adriaan van Heijst vanuit Leuven aan zijn Tilburgse familie dat hij op het punt staat om te vertrekken naar het klooster van Tervueren. Zeer nederig ondertekent hij: 'Frater Prudentius, capucien en sondaer'.

Afb. 4 Omstreeks de eeuwwisseling werd deze foto van het gezin van overgrootvader Van Hest in de tuin aan de Hasseltstraat gemaakt. Op de achtergrond de huizen aan de Van Bylandtstraat. Zittend v.l.n.r. Jana Mutsaers en haar man, overgrootvader Jan van Hest. Staande v.l.n.r. (opa) Frans, Bart, Kee (zuster Donata), Janus, Toon, Antje en Willem (coll. W. van Hest Tilburg).

Meer economische motieven zullen in het spel zijn geweest bij Willem van Heijst, die rond 1625 opduikt in Roosendaal onder de bijnaam 'Moerman'. Willem wordt de stamvader van een tak Van Heijst in West-Brabant, voornamelijk bestaande uit landbouwers.

Via Dongen belandt Adriaen Peter van Heijst eveneens in Roosendaal. Bij zijn nakomelingen verandert — waarschijnlijk onder invloed van het dialect — de schrijfwijze van de familienaam in: Van Hest (overigens: ook in Tilburg doet zich dit verschijnsel voor). En aangezien de Westbrabanders de letter H vaak niet uitspreken wordt de naam al spoedig: Van Est.

De bekende wielrenner Wim van Est stamt uit deze tak. Andere Van Esten vestigen zich aan de Belgische zijde van de grens: te Eekeren, Kapellen, Hoevenen en Antwerpen.

Ene Jan Jans van Heijst is kort voor 1650 bierbrouwer te Sprang. Zijn familie verspreidt zich via Culemborg naar het westen van Nederland, onder andere te Vlaardingen en Rotterdam. Door naamstoevoegingen ontstaan in deze tak dubbele namen: De Vries van Heijst, Van Büüren van Heijst, Van den Ham van Heijst, Graevestein van Heijst en De Virieu van Heijst.

Bij het nageslacht van deze Jan ontmoeten we de meest uiteenlopende beroepen, variërend van bankier tot melkbezorger, van notaris tot pakhuisknecht, van goud- en zilvermid tot haringexporteur.

Nog een bierbrouwer, Willem Jans van Heijst, verlaat zijn geboorteplaats Tilburg en wordt burger van Geertruidenberg. Zijn zonen komen we later tegen in Amsterdam, Dordrecht en Leiden.

Peter van Heijst, de al eerder genoemde Bredase 'lakencremer', wordt de stamvader van een tak Van Heijsten die via Baarle-Hertog afzakt naar Hoogstraten. Ook hier treffen we weer enkele bierbrouwers aan, maar ook begijntjes, een kapelaan te Wortel en een pastoor te Meerle.

Jan Cornelis van Heijst brengt het tot schepen, stadhouder, secretaris en schout van Wuustwezel. Zijn ene zoon wordt pastoor in Aartselaar, zijn andere zoon is brouwer en schout in Wuustwezel.

En wel erg ver van huis eindigt het leven van Wouter Hendrickx van Heijst. Rond 1687 verlaat hij Tilburg en treedt in dienst van 'Sijne Keijzerlijke Majestijt', Leopold I. Heeft Wouter nog gestreden tegen de Turken? We weten het niet, maar omstreeks 1688/89 zou hij zijn overleden aan boord van een schip dat hem naar Dalmatië voerde, tenminste... dat verklaart zeven jaar later een sergeant die hem gekend heeft.

'En de weverkens zijn er geen heren...'

Hoe verging het intussen de Van Heijsten en Van Hesten die in Tilburg waren gebleven? Voor de meesten van hen bleven landbouw en textielnijverheid de voornaamste bronnen van inkomsten.

Lange tijd werkten de Tilburgers in opdracht van drapeniers (lakenbereiders) uit Leiden. Deze heren zagen kans om hun produkten in Tilburg tegen lagere lonen te laten spinnen en weven dan in hun eigen stad. Erg breed zullen onze voorouders het dus wel niet gehad hebben.

Later gaan de Leidse fabrikanten hun werkplaatsen in Tilburg zelf vestigen en in de tweede helft van de achttiende eeuw verandert de 'commissionaire' nijverheid — waarbij dus 'in opdracht' werd gewerkt — tot een meer zelfstandige industrie.

De negentiende eeuw bracht voor onze voorouders belangrijke veranderingen. Veel thuiswevende familieleden maakten de stap naar de textiel fabriek. Toch verliep deze overgang in Tilburg niet erg snel. De komst van de eerste stoommachine, in 1827, wekte grote woede en onrust bij de bevolking: men gooide bij de woning van de fabrikant de ruiten in, zo bevreesd was men voor het verlies van werk.

Voorlopig bleef de mechanisatie nog erg beperkt. Het duurde nog tot circa 1850 voordat het eerste mechanische weefgetouw in Tilburg werd geplaatst. Pas in de jaren zestig en zeventig krijgen de fabrieken de overhand, hoewel het thuisweven nog lange tijd van betekenis blijft.

Opa Frans van Hest was de zoon van zo'n echte Tilburgse thuiswever.

Toen hij in 1870 geboren werd, woonden zijn ouders, Jan van Hest en Adriana Mutsaers,

Afb. 7 In 1875 werden de huizen Hasseltstraat 241-239 als één grote weverswoning gebouwd. Hier groeide Frans van Hest op.

De oude fabriek...

Zo'n vijfhonderd jaar na dato wordt er weer een Willem van Heijst geboren. Om precies te zijn in 1863.

Een jaar later begint zijn vader Francis samen met oom Adriaan de 'Firma gebr. Van Heijst, tot het drijven en uitoefenen van 'n leerlooierij affaire'.

En dit wordt uiteindelijk de tak van industrie waar opa Willem zijn brood in zal gaan verdienen.

Dat eerste bedrijfje ligt nog in het vage overgangsgebied van boerenbedrijf naar fabriek. Het hele gezin moet meehelpen. Moeder Van Heijst loopt enkele keren per week met een

kruiwagen vol leer naar Loon op Zand, toch altijd nog een wandeling van achttien km per keer.

Als we al ver in de twintigste eeuw zijn, zal de hele familie haar kennen als 'klèen moederke'.

Opa Willem leeft in een middenstandsmilieu. Er zijn enkele 'dienstmeiden en knechten' en de familie bezit wat onroerend goed, voornamelijk mastbos en akkers.

In 1891 is opa getuige bij het huwelijk van zijn broer Piet met Hendrika van Erven. De bruid is slechts twintig en zal op dat moment niet vermoed hebben dat ze zeven jaar later zal trouwen met de getuige van weleer. Aan dat tweede huwelijk van haar is een turbulente tijd voorafgegaan. Vlak na de dood van haar man heeft ze zelfs een jaar lang in Turnhout gewoond terwijl haar drie kleine kinderen in Tilburg bij familie achterbleven!

Maar goed, ze komt terug en trouwt met Willem. Vermoedelijk om de schoenfabriek in de familie te houden.

En Willem gaat het aanvankelijk voor de wind. Hij koopt de nieuwste machines, heeft eigen stoomaandrijving en de winkel naast de fabriek.

In 1912 echter begint de rampspoed. Zijn inkomsten zijn te groot geweest, de verkoop is te laag en dus gaat opa Van Heijst failliet.

Het hele faillissement speelt zich af tussen 1912 en 1914. Het enige dat hij uiteindelijk mag houden zijn 'drie bedden met toebehorende lakens en dekens, eenige mans- en vrouwenkleeren en circa 3 zakken aardappelen'.

Na wat omzwervingen door de stad gaat hij in 1915 na de dood van zijn vrouw in het huisje van zijn ongetrouwde broer 'Jaoneke' wonen, pal naast zijn vroegere winkel.

Zijn twee eigen kinderen blijven bij hem wonen, de kinderen uit oma's eerste huwelijk zijn reeds getrouwd of wonen bij familie.

Ook voor andere familieleden had dit faillissement grote gevolgen. Opa's broer Hendrik, die een goed lopende bakkerij bezat, had borg gestaan en was in een klap alles kwijt. In alle haast, ontredderd, vertrok hij met vrouw en kinderen naar Rotterdam omdat hij daar werk kon krijgen.

Er is veel overeenkomst tussen de tragedie van Opa Willem en van de Willem uit de veertiende eeuw.

En tot op de dag van vandaag bestaat er in Tilburg nog een herinnering aan opa Van Heijst. Geen Terlinden of Lyndacker, nee, het enige wat er van zijn fabriek rest is een parkeerplaats en een restaurant in de voormalige schoenwinkel.

En de naam van dat restaurant? The Old Factory!

Afb. 8 Op deze groepsfoto staat derde van rechts Willem Norbert van Heijst (1863-1948), naast hem zijn dochter Anna en uiterst rechts zijn nicht en stiefdochter Francisca van Heijst. Foto ca. 1930 (coll. W. van Heijst Tilburg).